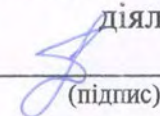


Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука

Факультет декоративно-прикладного мистецтва
Кафедра художньої кераміки, дерева, скульптури та металу

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
діяльності


Петрова І. В.
(підпис)

« 28 » серпня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
ОК 09 СКУЛЬПТУРА**

рівень вищої освіти Перший (Бакалаврський)

галузь знань 02 Культура і мистецтво

напрямок підготовки/ спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Освітня програма ОПП «Пластичні мистецтва (художня кераміка, художній метал, художнє дерево і декоративна скульптура)»

вид дисципліни обов'язкова

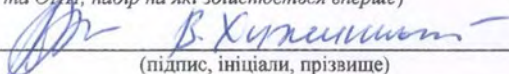
мова викладання українська

ПОГОДЖЕНО

Керівник групи забезпечення освітньо-професійної програми (для акредитованих ОПП та акредитованих спеціальностей)

АБО

Керівник проектної групи (для ліцензованих ОПП та ОПП, набір на які здійснюється вперше)


(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО

Протокол засідання кафедри ХКДСМ

художньої кераміки, дерева,
(назва кафедри)

скульптури і металу

26.08.2025 № 1

Завідувач кафедри ХКДСМ

Наїрнек І.І.Наїрнек
(підпис, ініціали, прізвище)

Робоча програма «Скульптура» для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». КДАДПМД ім. М. Бойчука. 2025. 16 с.

Розробник: Пузенко Іван Вікторович, старший викладач кафедри Художньої кераміки, дерева, скульптури та металу.

Робочу програму перевірено

Декан факультету


(підпис)

Дяченко А. В.
(ініціали, прізвище)

« 28 » серпня 2025 року

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні науково-методичної комісії факультету ДПМ

Протокол від «8» вересня 2025 року № 1

Голова НМР


(підпис)

Костюкова В. М.
(ініціали, прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 17,0	Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»	Вибіркова
Електронна адреса ruzenko_i@kdidpamid.edu.ua	Спеціальність (освітня програма): 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» ОПП ««Пластичні мистецтва (художня кераміка, художній метал, художнє дерево і декоративна скульптура)»	Рік підготовки:
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		1-й - 3-й
Загальна кількість годин –510 год		Семестр
		I-й - VI-й
Тижневих годин для денної форми навчання: I семестр – 4 год/тиждень II семестр - 2 год/тиждень III семестр - 4 год/тиждень IV - VI семестр - 2 год/тиждень	Освітній рівень: Перший (бакалаврський)	_____ год
		Практичні, семінарські
		254 год.
		Самостійна робота
		256 год.
		Індивідуальні завдання: _____ год.
		Вид контролю: <i>Поточний, підсумковий</i>
Форма контролю: <i>Екзаменаційний перегляд</i>		

2. Мета та заплановані результати навчання

2.1. Мета вивчення навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «Скульптура» належить до циклу дисциплін професійної підготовки обов'язкового компоненту ОПП «Пластичні мистецтва (художня кераміка, художній метал, художнє дерево і декоративна скульптура)». Зміст навчання за робочою програмою навчальної дисципліни «Скульптура» базується на образотворчій спадщині різних епох, традиціях і сучасних досягненнях національної та світових скульптурних шкіл, досвіді їх провідних представників.

Метою викладання навчальної дисципліни «Скульптура» є ознайомити студентів із характерними особливостями мистецтва скульптури, допомога в набутті практичних навичок виконання скульптурних творів; підготовка художників декоративно-прикладного мистецтва до професійної діяльності, формування та удосконалення базових навичок: ліплення, відчуття простору та об'єму, вміння цілісно вести роботу, формування художнього смаку та розвиток творчого мислення.

2.2. Заплановані результати вивчення модулів навчальної дисципліни

Результати вивчення даної дисципліни деталізують такі **програмні результати навчання**:

ПРН 6. Застосовувати знання з композиції, розробляти формальні площинні, об'ємні та просторові композиційні рішення і виконувати їх у відповідних техніках та матеріалах.

ПРН 8. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень; аналізувати принципи морфології об'єктів живої природи, культурномистецької спадщини і застосовувати результати аналізу при формуванні концепції твору та побудові художнього образу.

ПРН 15. Володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації мистецьких творів.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів **загальних компетентностей**:

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

фахових (спеціальних) компетентностей:

СК 1. Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно-просторового та візуального середовища.

СК 4. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах за спеціалізаціями.

СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

3. Перелік попередніх та супутніх і наступних навчальних дисциплін

№ з/п	Перелік попередніх та супутніх і наступних навчальних дисциплін
1.	Робота в матеріалі за фахом
2.	Рисунок
3.	Живопис

4. Очікувані результати навчання

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни «Скульптура» здобувач освіти повинен бути здатним продемонструвати такі результати навчання:

Знати:

- основні закони пластики;
- основні прийоми і техніки побудови тривимірного зображення на основі натури;
- анатомію та пластику тіла людини;
- послідовність етапів створення скульптурної моделі.

Вміти:

- спостерігати, порівнювати, зіставляти;
- відображати об'ємну форму;
- будувати рельєф, залежно від його виду і принципів скорочення;
- застосовувати на практиці знання пластичної анатомії людини та виявляти і передавати характер моделі;
- застосувати основні виражальні засоби скульптурної пластики.

5. Структура навчальної дисципліни

5.1 Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усьог	у тому числі				
о	л	п	лаб	інд	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Перший рік навчання			I семестр			
Модуль 1. Гіпсова розетка з рослинним елементом						
Тема 1.1. Ліплення гіпсової розетки з рослинним елементом	40	-	20	-	-	20
Модуль 2. Лист аканта						
Тема 2.1. Ліплення листа аканта	40	-	20	-	-	20
Модуль 3. Складний рослинний орнамент (виноград)						

Тема 3.1. Ліплення складного рослинного орнаменту (винограда)	40	-	20	-	-	20
<i>Всього за I семестр</i>	120	-	60	-	-	60
II семестр						
Модуль 4. Гіпсовий елемент обличчя						
Тема 4.1. Ліплення гіпсового елемента обличчя – ока.	32	-	12	-	-	20
Тема 4.2. Ліплення гіпсового елемента обличчя – носа.	26	-	10	-	-	16
Тема 4.3. Ліплення гіпсового елемента обличчя – вуха.	32	-	12	-	-	20
<i>Всього за II семестр</i>	90	-	34	-	-	56
<i>Всього годин за перший рік навчання</i>	210	-	94	-	-	116
III семестр						
Модуль 5. Череп.						
Тема 5.1. Ліплення черепа. Форма, пропорції.	40	-	20	-	-	20
Модуль 6. Класична канонізована голова людини						
Тема 6.1. Ліплення класичної канонізованої голова людини	80	-	40	-	-	40
<i>Всього за III семестр</i>	120		60			60
IV семестр						
Модуль 7. Портрет з натури (кругла скульптура)						
Тема 7.1. Робота над портретом з натури (кругла скульптура).	60	-	34	-	-	26
<i>Всього за IV семестр</i>	60		34			26
<i>Всього годин за другий рік навчання</i>	180	-	94	-	-	86
V семестр						
Модуль 8. Рельєф з геометричних фігур						
Тема 8.1. Графічний пошук творчого натюрморту з геометричних фігур.	12	-	4	-	-	8
Тема 8.2. Ліплення рельєфу «Натюрморт з геометричних фігур».	18	-	8	-	-	10
Модуль 9. Класичний рельєф (голова Мадонни)						
Тема 9.1. Ліплення класичного рельєфу (голова Мадонни).	30	-	20	-	-	10
<i>Всього за V семестр</i>	60		32			28
VI семестр						
Модуль 10. Рельєф з класичної голови (творча робота)						
Тема 10.1. Графічний пошук творчого рельєфу з класичної голови.	14	-	4	-	-	10
Тема 9.2. Ліплення рельєфу з класичної голови (творча робота)	46	-	30	-	-	16

<i>Всього за VI семестр</i>	60		34			26
<i>Всього годин за третій рік навчання</i>	120	-	66	-	-	54
Всього годин	510	-	254	-	-	256

5.2 Теми лекцій

Теми лекційних занять – не передбачено програмою дисципліни

5.3 Теми семінарських занять

Теми семінарських занять – не передбачено програмою дисципліни

5.4 Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		ДФН
<i>Перший рік навчання</i>		<i>I семестр</i>
Модуль 1. Гіпсова розетка з рослинним елементом.		
1	Тема 1.1. Ліплення гіпсової розетки з рослинним елементом	20
Модуль 2. Лист аканта		
2	Тема 2.1. Ліплення листа аканта	20
Модуль 3. Складний рослинний орнамент (виноград)		
3	Тема 3.1. Ліплення складного рослинного орнаменту (винограда)	20
<i>Усього годин за I семестр</i>		60
		<i>II семестр</i>
Модуль 4. Гіпсовий елемент обличчя		
4	Тема 4.1. Ліплення гіпсового елемента обличчя – ока.	12
5	Тема 4.2. Ліплення гіпсового елемента обличчя – носа.	10
6	Тема 4.3. Ліплення гіпсового елемента обличчя – вуха.	12
<i>Усього годин за II семестр</i>		34
<i>Усього годин за перший рік навчання</i>		94
<i>Другий рік навчання</i>		<i>III семестр</i>
Модуль 5. Череп.		
7	Тема 5.1. Ліплення черепа. Форма, пропорції.	20
Модуль 6. Класична канонізована голова людини		
8	Тема 6.1. Ліплення класичної канонізованої голова людини	40
<i>Усього годин за III семестр</i>		60
		<i>IV семестр</i>
Модуль 7. Портрет з натури (кругла скульптура)		
9	Тема 7.1. Робота над портретом з натури (кругла скульптура).	34
<i>Усього годин за IV семестр</i>		34
<i>Усього годин за другий рік навчання</i>		94

<i>Третій рік навчання</i>		<i>V семестр</i>
Модуль 8. Рельєф з геометричних фігур		
	Тема 8.1. Графічний пошук творчого натюрморту з геометричних фігур.	4
	Тема 8.2. Ліплення рельєфу «Натюрморт з геометричних фігур».	8
Модуль 9. Класичний рельєф (голова Мадонни)		
	Тема 9.1. Ліплення класичного рельєфу (голова Мадонни).	20
<i>Усього годин за V семестр</i>		32
<i>VI семестр</i>		
Модуль 10. Рельєф з класичної голови (творча робота)		
	Тема 10.1. Графічний пошук творчого рельєфу з класичної голови.	4
	Тема 9.2. Ліплення рельєфу з класичної голови (творча робота)	30
<i>Усього годин за VI семестр</i>		34
<i>Усього годин за третій рік навчання</i>		66
Усього годин		254

5.5. Самостійна робота¹

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Вид контролю
		ДФН	
<i>Перший рік навчання</i>		<i>I семестр</i>	
Модуль 1. Гіпсова розетка з рослинним елементом.			
1	Тема 1.1. Ліплення гіпсової розетки з рослинним елементом	20	оцінка виконаної практичної роботи
Модуль 2. Лист аканта			
2	Тема 2.1. Ліплення листа аканта	20	оцінка виконаної практичної роботи
Модуль 3. Складний рослинний орнамент (виноград)			
3	Тема 3.1. Ліплення складного рослинного орнаменту (винограда)	20	оцінка виконаної практичної роботи
<i>Усього годин за I семестр</i>		60	
<i>II семестр</i>			
Модуль 4. Гіпсовий елемент обличчя			

¹ Самостійна робота включає години: підготовки до аудиторних занять (лекцій, практичних); опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях; розрахункових (розрахунково-графічних) робіт; індивідуального науково-дослідного завдання; підготовки до контрольних заходів, їх складання студентами заочної форми навчання.

4	Тема 4.1. Ліплення гіпсового елемента обличчя – ока.	20	оцінка виконаної практичної роботи
5	Тема 4.2. Ліплення гіпсового елемента обличчя – носа.	16	оцінка виконаної практичної роботи
6	Тема 4.3. Ліплення гіпсового елемента обличчя – вуха.	20	оцінка виконаної практичної роботи
<i>Усього годин за II семестр</i>		56	
<i>Усього годин за перший рік навчання</i>		116	
<i>Другий рік навчання</i>			<i>III семестр</i>
Модуль 5. Череп.			
7	Тема 5.1. Ліплення черепа. Форма, пропорції.	20	оцінка виконаної практичної роботи
Модуль 6. Класична канонізована голова людини			
8	Тема 6.1. Ліплення класичної канонізованої голова людини	40	оцінка виконаної практичної роботи
<i>Усього годин за III семестр</i>		60	
			<i>IV семестр</i>
Модуль 7. Портрет з натури (кругла скульптура)			
9	Тема 7.1. Робота над портретом з натури (кругла скульптура).	26	оцінка виконаної практичної роботи
<i>Усього годин за IV семестр</i>		26	
<i>Усього годин за другий рік навчання</i>		86	
<i>Третій рік навчання</i>			<i>V семестр</i>
Модуль 8. Рельєф з геометричних фігур			
10	Тема 8.1. Графічний пошук творчого натюрморту з геометричних фігур.	8	оцінка виконаної практичної роботи
11	Тема 8.2. Ліплення рельєфу «Натюрморт з геометричних фігур».	10	оцінка виконаної практичної роботи
Модуль 9. Класичний рельєф (голова Мадонни)			
12	Тема 9.1. Ліплення класичного рельєфу (голова Мадонни).	10	оцінка виконаної практичної роботи
<i>Усього годин за V семестр</i>		28	

<i>VI семестр</i>			
Модуль 10. Рельєф з класичної голови (творча робота)			
13	Тема 10.1. Графічний пошук творчого рельєфу з класичної голови.	10	оцінка виконаної практичної роботи
14	Тема 10.2. Ліплення рельєфу з класичної голови (творча робота)	16	оцінка виконаної практичної роботи
<i>Усього годин за VI семестр</i>		26	
<i>Усього годин за третій рік навчання</i>		54	
Усього годин		256	

5.6. Індивідуальні завдання

Для здобувачів денної форми навчання – не практикується.

6. Методи діагностики знань

Основними методами контролю та діагностики знань, умінь та навичок студентів впродовж вивчення навчальної дисципліни «Скульптура» є: практична робота здобувачів освіти з поясненнями викладача і використанням засобів візуалізації, наочних зразків, спостереження за навчальною діяльністю студентів та, практичний контроль самостійної та аудиторної роботи.

За допомогою методу спостереження за навчальною діяльністю студентів педагог докладно пізнає їх діяльність, ставлення, волю й бажання, з'ясовує нахили і здібності, успіхи, поведінку, можливості та способи дій у певних ситуаціях, визначає обсяг і глибину оволодіння професійними знаннями, рівень опанування відповідними навичками та вміннями, ступінь сформованості особистісних якостей, визначає недоліки й шляхи їх усунення тощо.

Практичний контроль дає можливість виявити, як студенти вміють застосовувати отримані знання на практиці, наскільки вони оволоділи необхідними вміннями, головними компонентами діяльності. В процесі виконання професійних завдань студент обґрунтовує прийняті рішення, що дає можливість встановити рівень засвоєння теоретичних положень, тобто одночасно з перевіркою умінь здійснюється перевірка знань.

Контроль знань здобувачів здійснюється шляхом оцінювання після виконання кожного з етапів поставлених завдань, а також в кінці семестру. По закінченню вивчення дисципліни у кінці семестру – екзаменаційний перегляд, який проводиться викладачами кафедри та Вченою радою Академії.

7.Форми поточного та підсумкового контролю

Форми контролю	Максимальна кількість балів
	Денна форма навчання
Оцінка якості проміжних етапів виконаної	2 x 20 бали =

практичної роботи в аудиторії	40 балів
Перевірка практичної самостійної роботи	2 x 10 балів = 20 балів
Екзаменаційний перегляд	40 балів
Всього	100

8. Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти

Практична робота студента оцінюється за критеріями:

- якість виконання навчально-практичних робіт (дотримання технологічної послідовності, охайність в роботі, володіння композиційними прийомами);
- вдалість розробки ескізу (стилістичне, гармонійне поєднання складових ескізу, врахування особливостей зорового сприйняття);
- продуктивність праці у процесі виконання практичних завдань;
- культура праці у процесі навчання;
- здатність і бажання вносити в процес навчання нове, оригінальне.

Самостійна робота студента оцінюється за критеріями:

- вміння студентів орієнтуватися в інформаційних потоках, якість знайдених аналогів та референсів по заданій темі;
- уміння самостійно обирати способи і засоби виконання роботи;
- якість і повнота виконаної роботи;
- здійснення ефективного самоконтролю і саморегулювання в навчальній діяльності.

8.1. Розподіл балів, які отримують студенти

Семестр I

Екзаменаційний перегляд

Розподіл балів за 100-бальною шкалою	
Поточний контроль (ПК)	
Форми поточного та екзаменаційного контролю змістових модулів/дисципліни	Максимальні бали за виконані завдання
Модуль 1. Гіпсова розетка з рослинним елементом.	
Тема 1.1. Ліплення гіпсової розетки з рослинним елементом	20
Модуль 2. Лист аканта.	
Тема 2.1. Ліплення листа аканта.	20
Модуль 3. Складний рослинний орнамент (виноград)	
Тема 3.1. Ліплення складного рослинного орнаменту (винограда)	20
	60
Екзаменаційний контроль	

Презентація створених робіт	40
Разом за I семестр вивчення дисципліни	100

Семестр II

Екзаменаційний перегляд

Розподіл балів за 100-бальною шкалою	
Поточний контроль (ПК)	
Форми поточного та екзаменаційного контролю змістових модулів/дисципліни	Максимальні бали за виконані завдання
Модуль 4. Гіпсовий елемент обличчя	
Тема 4.1. Ліплення гіпсового елемента обличчя – ока.	20
Тема 4.2. Ліплення гіпсового елемента обличчя – носа.	20
Тема 4.3. Ліплення гіпсового елемента обличчя – вуха.	20
Всього	60
Екзаменаційний контроль	
Презентація створених робіт	40
Всього	40
Разом за II семестр вивчення дисциплін	100

Семестр III

Екзаменаційний перегляд

Розподіл балів за 100-бальною шкалою	
Поточний контроль (ПК)	
Форми поточного та екзаменаційного контролю змістових модулів/дисципліни	Максимальні бали за виконані завдання
Модуль 5. Череп.	
Тема 5.1. Ліплення черепа. Форма, пропорції.	25
Модуль 6. Класична канонізована голова людини	
Тема 6.1. Ліплення класичної канонізованої голова людини	35
Всього	60
Екзаменаційний контроль	
Презентація створених робіт	40
Всього	40
Разом за III семестр вивчення дисциплін	100

Семестр IV

Екзаменаційний перегляд

Розподіл балів за 100-бальною шкалою	
Поточний контроль (ПК)	
Форми поточного та екзаменаційного контролю змістових модулів/дисципліни	Максимальні бали за виконані завдання
Модуль 7. Портрет з натури (кругла скульптура)	
Тема 7.1. Робота над портретом з натури (кругла скульптура).	60

Всього	60
Екзаменаційний контроль	
Презентація створених робіт	40
Всього	40
Разом за IV семестр вивчення дисциплін	100

Семестр V

Екзаменаційний перегляд

Розподіл балів за 100-бальною шкалою	
Поточний контроль (ПК)	
Форми поточного та екзаменаційного контролю змістових модулів/дисципліни	Максимальні бали за виконані завдання
Модуль 8. Рельєф з геометричних фігур	
Тема 8.1. Графічний пошук творчого натюрморту з геометричних фігур.	20
Тема 8.2. Ліплення рельєфу «Натюрморт з геометричних фігур».	20
Модуль 9. Класичний рельєф (голова Мадонни)	
Тема 9.1. Ліплення класичного рельєфу (голова Мадонни).	20
Всього	60
Екзаменаційний контроль	
Презентація створених робіт	40
Всього	40
Разом за V семестр вивчення дисциплін	100

Семестр VI

Екзаменаційний перегляд

Розподіл балів за 100-бальною шкалою	
Поточний контроль (ПК)	
Форми поточного та екзаменаційного контролю змістових модулів/дисципліни	Максимальні бали за виконані завдання
Модуль 10. Рельєф з класичної голови (творча робота)	
Тема 10.1. Графічний пошук творчого рельєфу з класичної голови.	15
Тема 10.2. Ліплення рельєфу з класичної голови (творча робота)	45
Всього	60
Екзаменаційний контроль	
Презентація створених робіт	40
Всього	40
Разом за VI семестр вивчення дисциплін	100

8.2 Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECT S	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Навчально-методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Скульптура» формується на базі дидактичних матеріалів, літератури професійного спрямування, гіпсових класичних зразків та зразків виробів із фондів кафедри, технологічного обладнання скульптурної майстерні та особистих художніх матеріалів студента.

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Скульптура» для здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». КДАДПМД ім. М. Бойчука. 2023. 17 с.

2. Навчальні посібники, наочні матеріали (ілюстрації, репродукції робіт світових та вітчизняних майстрів), наглядні посібники, таблиці, каталоги, відео про роботу скульпторів;

3. Матеріали та обладнання, необхідні для виконання практичних завдань.

10. Рекомендована література

Основна

1. Бірюльов Ю. Львівська скульптура від раннього класицизму до авангардизму (середина XVIII - середина XX ст.): монографія. Львів : Априорі, 2015. с. 526.
2. Гоголь В. Д., Диба Ю. Р. Скульптура. Ілюстрована енциклопедія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. Т. 1. с. 408.
3. Красноголовець О. Основи скульптури: навчальний посібник. Київ: «Знання», 2008. с.171.
4. Скляренко Г. Нова українська скульптура. Київ: Видавництво ArtHuss, 2021 с. 304.
5. Шмельова Т.В. Мистецтво скульптури: навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2018. с. 201.

Допоміжна

1. Бичко І. В. Сучасна світова філософія (XIX–XX ст.). Філософія: Курс лекцій. Київ, 1994.
2. Історія світової культури: Навч. Посібник. Наук. ред. В.М. Шейко. – К.: Кондор, 2006. с. 404.
3. Костенко Т.В. Основи композиції та тримірного формоутворення: навчально- методичний посібник. Харків: Арт-Родник, 2006. 120 с.
4. Чегусова З. А. Декоративне мистецтво України кінця XX століття: 200 імен : альбом-каталог. К.: Атлант ЮЕмСі, 2002. с. 511.
5. Шмагало Р.Т. Енциклопедія художньої культури. Мистецька освіта : бібліографія, документи, теорія : 4000 джерел бібліогр., 300 фотодок., 1000 термінів]. Львів : ЛНАМ, 2013. с. 520.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (Дата звернення – 17.08.2024).
2. аціональна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/> (Дата звернення – 17.08.2024).

підготовки бакалавра за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» розробленої Пузенком Іваном Вікторовичем, старшим викладачем кафедри Художньої кераміки, дерева, скульптури та металу:

	Прізвище, ім'я, по батькові завідувача	Підпис	Дата та № протоколу засідання кафедри
Кафедра, за якою закріплена дисципліна – художньої кераміки, дерева, скульптури та металу	Нагірняк Леонід Іванович	<i>Нагірняк</i>	
Випускова кафедра – художньої кераміки, дерева, скульптури та металу	Нагірняк Леонід Іванович	<i>Нагірняк</i>	

13. Зміни та доповнення до робочої програми навчальної дисципліни

№ з/п	Зміст внесених змін (доповнень)	Дата та номер протоколу засідання кафедри	Примітки
1			
2			

